

PSIHOLOGIA INTERPRETĂRII HERMENEUTICE ȘI PRAGMATICE**THE PSYCHOLOGY OF HERMENEUTIC AND PRAGMATIC
INTERPRETATION**

ROMAN Regis Mafteiu, ROMAN Alina Felicia,
Facultatea de Științe Politice și Administrative
Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad

Abstract

I have come to the idea of textual consciousness by analysing the examples that followed the building of an ideal and cognition speech. Ideal speech implies eliminating the differences in communication that exist between Ego and Alter Ego in abstract and real translation, in language interpreter. The correspondence receives the attribute of generality through the idea of communicatively competent societies, through social recognition of any discourse. By indicating self-referential basis we found the whole being of language and communication – as discourse of identities. In any discourse there are three types of identities that act by association or are reduced according to intentional interests for an accepted and argued type of translation.

Cuvinte cheie: *limbaj, interpretare, discurs, cogniții, text*

Key word: *language, interpreter, discourse, cognition, text*

A. Cogniții sociale

Psihologia interpretării implică nemijlocit nivelul *receptării sociale* a textului. În efect, ipoteza utilizată arată că niciun text (orice text, indiferent de limba utilizată) nu este deplin imutabil, în măsura în care un autor îl propune celui alt, așa cum nicio receptare socio-culturală a unui text dat nu este deplin mutabilă (fără a ține cont de premisele traducerii) atât în planul interpretării, cât și în planul transcrierii într-o altă limbă sau al înțelegerii în propriul univers semantic și semiotic. Paradoxul care ființează este un rezultat al procesului de formare continuă a sensului și a semnificațiilor cuvintelor. Relaționarea este evidentă: autorul (potențial) nu este în măsură să-și restrângă, de exemplu, sub forma unei funcții (consistență specifică unui sistem semnantic global), fiecare termen care apare în text, deși opera pe care o propune publicului este relativ închisă, iar cuvintele își modifică, în mod diacronic și rareori sincron, sensul și semnificațiile sociale, fără să ajungă, însă, niciodată neinteligibile. Rezultă apariția unor denaturări inițiale a termenilor, a înțelegerii cuvintelor care sunt în mod natural multiplicare de cele ale cititorului iar consecințele pot fi, sau nu, fructuoase. Simplificând, lectorul textului nu este în măsură să descopere, într-o expresie lineară, structura originală a textului din cauza mutabilității limbajului, a evoluției constante a acestuia dar și din cauza premiselor formative ale autorului (creația păstrează cel mai mult incertitudinea relativă a înțelegerii limbajului).

Argumentul ideal semiotic surprinde aspectul sincron sub forma unei identități multiple între Ego-AlterEgo. Diacronia limbajului este mai ușor de înțeles deoarece reflectă, până la urmă, aspectele finale socio-pragmatice, hermeneutice și contextuale ale întrebuirii unor cuvinte-noțiuni. Din această cauză orice text trebuie interpretat ca discurs, ca mutabilitate și ca retorică socială. În acest caz, nu trebuie să ne intereseze structurile descriptive și constatative făcute în legătură cu tipologiile discursive, limbajul și textualitatea ca fundament și enciclopedie a oricărui text, modalitățile de traducere dintr-un limbaj în altul, familiar ori străin, ci trebuie să găsim o cale prin care să surprindem câteva *mecanisme cognitive* prezente în orice text prin *analiza socială* a discursului. În consecință, am interpretat discursul din punctele de vedere ale premiselor întemeierii și ale intenționalităților sale, realizând următoarele observații:

Prima observație a vizat subtextul funcțiilor și receptării textului în cadrul cărora mecanismele cognitive care au fost cel mai des întrebuințate sunt cele care descriu o caracteristică (preponderent lineară) *formal-binară* a gândirii umane. La nivel cognitiv putem afirma faptul că acțiunea umană s-a bazat pe o tendință a minimumului efort. În acest stadiu s-a experimentat referențialitatea (pre)modernă (logocentrică sau nu, rațională sau nu, nominalistă sau nu). Gândirea, s-a redus la stereotipuri ale acceptării sau negării unui lucru, proces sau fenomen, pentru a obține efecte considerate absolute și maxime. S-a conturat o hartă a dezvoltării cunoașterii care arăta direcția în care umanitatea binară își focaliza metodele de cercetare: între 1 sau 0, prin adevărat sau fals, prin verificabil sau neverificabil, prin util sau nefructuos. Drept urmare, s-au obținut odată cu modernitatea scheme saturate ale limbajului care urmau să fie depășite. Cum? Prin trecerea semanticii la un nivel superior de percepere sau de imaginare a lucrurilor (meta)sensibile. Această dificultate nu a fost resimțită atât de mult în procesele de traducere ale unor scrieri în modernitate, cât este de prezentă astăzi în ceea ce privește irelevanța semantică a transpunerii unor elemente metasensibile sau puțin inteligibile provenind din culturi și civilizații lingvistice diferite.

A doua observație a constituit un obiectiv general: din punctul de vedere al percepției sensului și al semnificațiilor: gândirea prin text, tinde să treacă înspre o *realitate terțiară* a comprehensiunii și precomprehensiunii subtextuale. Umanul nu a încetat niciodată să se caute pe sine. Însă, datorită faptului că tinde să se regăsească într-un loc unitar, inviolabil și indestructibil, acceptă mai ușor paralogisme virtuale sau relative. S-a format un perpetuu mobile al reflexiunii care este mai puternic decât orice unitate fixată în memoria socială. Ca tendință actuală, de unificare interdisciplinară a cunoștințelor, putem spune faptul că; Nu Dumnezeu a murit, ci că paralogisme binare au devenit incerte și expansive, odată cu postmodernitatea.

Naivitatea și scepticismul abordărilor pragmatice asupra comunicării moderne (rigide și bipolare) insistă asupra judecății conform căreia „nu există probleme universale de interpretare, ci mai degrabă particulare ce pot fi rezolvate cu tehnici normale de cercetare”[1] Aceste poziții au fost depășite în decursul anilor '70 prin pătrunderea în cadrul lumii academice a paradigmei de interpretare ca efect al: relativizării autorității pozitivismului logic, dezvoltării fenomenologiei, a hermeneuticii și a teoriei critice, a structuralismului (antropologic, lingvistic și sociologic), a sociobiologiei și ecobiologiei, credințelor în posibilitatea de explicare a trăsăturilor universale ale culturii „mai degrabă prin natura omului decât prin infrastructura rațională a cunoașterii, acțiunii și limbii omenești, adică a culturii înseși”[2].

A treia observație are implicații social-gnoseologice specifice. Interpretarea și înțelegerea momentană a unui text este condamnată la un eficient regres social. Însă, paradoxal, nu are cum să se sfârșească vreodată. Caracterizarea discursului gnoseologic pozitiv sau negativ nu trebuie să aibă nimic peiorativ. Este vorba numai despre procesul acceptării: fie al relațiilor care depășesc empiricul, sau argumentarea formal-rațională, fie al negării acestor relații. Oarecum cinic, observăm faptul că modernitatea inversează raportul definirii textului situând pozitivul într-un plan empiric absolut și stabil prin esența lui limitat, și negativul într-un raport evident incert și nedemonstrabil. Dar, prin gândirea premiselor metacomunicării, ale autoreferențialității limbajului, ale sistemului corp-minte, discursul se suprapune, ca atitudine, în mod constant peste cel științific, sau dimpotrivă? Argumentele și funcțiile expuse au descris mecanismele formal-binare ale raționalității umane caracteristice discursului modern în care omul vrea să se distanțeze în mod absolut de exteriorul lui (diferență ontologică) ori în care omul vrea să se identifice în mod complet cu Eul lui (empatie epistemică). Mecanismele întrebuințate au definit prototipurile și argumentele care au fost utilizate în mod critic pentru depășirea textului clasic/modern. Gândirea s-a mișcat deseori într-o lume a comprehensiunii binare, dar și absolutizate, prin acceptarea implicită a unui univers stabil: față de principii, față de legi, față de realitatea sensibilă. Era necesar să mai fie făcut un singur pas: trebuia relativizat universul stabil pentru a se aduce un plus în imaginație, în epistema cunoașterii, respectiv în cuvinte. Cuvintele trebuiau să fie eliberate de lanțurile definițiilor universului stabil. Numai astfel a putut apare un ceva nou care poate să poarte numele de postmodern. Din perspectiva cognițiilor, cadrul cel mai apropiat în care putem înțelege operaționalitatea limbii și a limbajului

este situat în structura discursului care este: natural (cultural-contextual), formal (reguli gramaticale și logice) și aritmetic (matrici de cuvinte, clasificări, numere naturale); social dar și privat, textual dar și contextual / subtextual, referențial și autoreferențial.

B. Interpretări formale inter-, meta-, hipertextuale

Ce este textul? Un text este “o totalitate relativ limitată”[3]. Sunt exprimate condițiile prin care înțelegem *textul ca o unitate potențatoare a fiecărui discurs*. În acest caz, textul semnifică relaționat un “obiect viguros”, devenind referențial care nu se lasă eludat și ceva-ul care cere o “permanentă întoarcere”[4]. Permanenta întoarcere asupra textului prin lectură și relectură face trimitere explicită la *infinitatea interpretării* [5] unui text la nivel pragmatic și social. A interpreta un text, ca mecanism al psihologiei cognitive, „înseamnă, de fapt, a-l prelucra astfel încât elementele sale să-și găsească locul într-o schemă mai generală. Pe scurt, interpretarea este asimilarea la o schemă cognitivă” [6]. Aplicând acest criteriu înțelegem faptul că dacă în modernitate operele erau privite ca expresie a unui „gen literar”[7] și trebuiau analizate în funcție de un criteriu unic, al unui „cod universal”, odată cu postmodernitatea operele sunt văzute, în mod evident, ca un „text” și pot fi analizate în funcție de un criteriu relativ, intertextual, ceea ce le conduce la interesocierea lor cu o retorică și cu un ideolect specific. Odată cu depășirea modernității au apărut cuvinte semnificative noi prin încercarea de a relaționa unitatea textului și prin reconceptualizarea funcțiilor limbajului. De exemplu, Gerard Genette a utilizat câteva noțiuni în scop pedagogic, evidențiind rolul important pe care socialul îl are în înțelegerea textelor, prin:

- Transtextualitatea [8] a fost definită forma înțelegerii unei transcendențe textuale a textului, ca proces prin care se poate descoperi tot ceea ce îl pune în relație (manifestă sau secretă) cu alte texte. Transtextualitatea relevă, însă, funcțiile subtextuale pe care orice text le poartă cu sine. Transtextualitatea este particularizată prin câteva mecanisme funcționale care descriu natura subtextuală: intertextualitate, metatextualitate și hipertextualitate.

- Intertextualitatea este un concept prin care este descrisă o relație de co-prezență între cel puțin două texte, prin prezența unui text în altul. Metatextualitatea este un comentariu care unește un text cu altul. Hipertextualitatea exprimă relația dintre două texte, din care unul este derivat din altul (prin transformare sau imitație). Dar aceste noțiuni se bazează pe o prejudecată modernă care considerăm textul întemeiat iar subtextul cognoscibil. În realitate textele sunt numai descrise și nicidecum explicate. La nivel intențional putem accepta relația de co-prezență între texte dar aceasta se reduce la analiza asociativă a relațiilor sociale și nu exprimă nimic mai mult. Reconceptualizările sunt simple transpuneri a raporturilor logice dintre noțiuni/termeni care nu sunt și întemeiate, ci sunt numai enunțate. Însă, ce este până la urmă textul ?

În sens restrâns, prin text se înțelege o secvență de semne, supraordonată frazei, având un conținut tematic divers și care se caracterizează prin relații semantice extensionale sau intensionale între fraze. În sens larg, textul și discursul sunt considerate a fi fețe unitare și complementare ale unui obiect unic, „analizat de gramatica textului din perspectiva structurării (cu accent asupra coeziunii, coerenței, conectorilor etc.) și de analiza discursului din perspectiva ancorării contextuale” [9]. Obiectul unic al textului și al discursului îl constituie unitatea limbajului ca știință a comunicării și a înțelegerii interpretative.

În consecință, discuțiile contemporane asupra textelor, supuse analizelor critice și interpretative, devin discursuri asupra acestor texte, și, nimic mai mult. De exemplu, Umberto Eco [10] a căutat să găsească o strategie textuală care să răspundă la întrebarea ce anume stimulează și organizează, în același timp, libertatea interpretativă? A redus libertatea interpretativă la o poziționare corectă față de text, prin localizarea lectorului „in fabula”= ca „situare în” text. Însă, „situarea” unui lector în text este ori de natură ideală ori are o procesualitate multiplă (infinitatea interpretării).

Rezumând, a fi (text) marchează o unicitate descriptivă și situațională, purtând temeiul unității discursive. Exprimă o unicitate, dar și un câmp fenomenologic real, ideea *situării în limbaj pentru a vorbi despre limbaj*. Este aplicat temeiul întemeierii limbajului printr-un meta-limbaj. Dar această univocitate exploatată până la maxim conduce și la o întemeiere situațională: *recunoașterea*

situării în limbaj ca temeii unic autoreferențial, pe de o parte, și ca temeii subtextual, interpretativ și comunicativ, pe de altă parte.

C. Conceptele de semantică, sens și semnificație

Intertextual, în sens restrâns, semantica este definită ca studiu al semnelor (identificându-se inițial cu noțiunile de „semioză” sau „semiotică”) și al relațiilor lor cu ceea ce semnifică. Fenomenul „care deosebește formele de viață de obiectele neînsuflețite este semioza” [11] ca fenomen care descrie capacitatea instinctivă sau intelectuală a tuturor organismelor vii de a produce semne și, mai ales, de a înțelege semne. Știința care studiază aceste semne este semiotica sau semiologia. Intratextual, în sens larg, *semantica este una din ramurile semioticii sau semiologiei* (teoria semnelor, a tuturor sistemelor de comunicare structurate, studiul general al sistemelor simbolice, inclusiv al limbajului) care alături de *sintaxă* (de studiul gramaticii) și de *pragmatică* (ca studiu al scopurilor și efectelor reale ale rostirilor cu sens) *face trimiterea nemijlocită la studiul semnificației unei judecăți (cuvânt, propoziție sau text) din perspectiva unor judecăți diferite (alte cuvinte, propoziții sau texte)*. Unii autori [12] argumentează prin faptul că prin relaționare semantica a fost analizată într-o opoziție forțată față de sintaxă. S-au remarcat dezvoltările genetice ale limbajului care subscriu unității de acumulare și de salt, la un nivel minor, prin stadialitatea dezvoltării limbajului (demers piagetian) sau, la un nivel major, gramatica generativă care experimentează reguli de structurare la nivel chomskyan.

Operațional, *semantica*, aflându-se în corelație cu sensul și semnificația, *presupune*, în mod paradigmatic, *capacitatea (competența) înțelegerii cuvintelor și a propozițiilor, capacitatea omului de a le înzestra cu o funcție simbolică, de a stabili legătura semnificației cu experiența prin semn*. Astfel încât, *semnul*:

A. Intertextual, dacă ia locul unui singur lucru se numește *referent*. În acest caz, sensul presupune mijlocit sau nemijlocit locuirea. În sinteză, presupune o lume în care lumește (în accepție heideggeriană) iar lumea este semnificația limbajului ca limbaj concret și aplicabil simțurilor noastre.

B. Intratextual, dacă ia locul unei clase de obiecte se numește *domeniu referențial*. În acest caz, sensul presupune distanțarea de locuirea inițială, prin apariția unei lumi (comunicare între texte) care denuște. Lumea este redusă la semnificația limbajului social, aplicabil simțurilor noastre comune, presupunând dezvoltarea comprehensiunii și a competenței comunicative.

În limba română, semnificația (prin derivare de la signification) și sensul sunt termeni sinonimi. Dar există ceva care îi diferențiază: este vorba de surprinderea, implicită doar, în semnificație a unei contextualități mai ample: „*Conținut semantic al unui cuvânt, înțeles, sens; accepție*” [13]. Observăm faptul că, în cele mai multe interpretări, sensul apare atunci când sunt analizate concepte, categorii, noțiuni logice, iar semnificația devine prioritară atunci când sunt realizate studii ale limbajului, ale comunicării, ale filosofiei. Etimologic, a semnifica provine prin derivare de la *signum* (semn) – semnificare (latină) ori *sign* (semn) – signify (engleză). În limba germană regăsim cuplul sinonim sens-semnificație cu o diferențiere de gen, astfel încât s-ar putea traduce prin *der Sinn / die Bedeutung eines Wortes*, [14] aceeași diferențiere de gen regăsindu-se și în limba franceză *sens / signification* [15]. Diferențierea de gen face o trimitere la masculin / feminin.

În limba română diferențierea de gen se păstrează doar în cazul semnificației, iar cea de sens relevă nu un concept masculin ci neutru. Exemplificând, remarcăm faptul că, în lucrarea *Écrits logiques et philosophiques* [16], tradusă de către Claude Imbert, pentru a se depăși ambiguitatea elementară care apare prin (ne)diferențierea între sens și semnificație corespunzătoare distincției lui Gottlob Frege între *Sinn / Bedeutung* care a apărut în primele traduceri sub forma; *sens / signification*, traducătorul propune cuplul *Sens / Dénotation*. Continuând exemplul, în limba română lucrurile par a se simplifica deoarece s-a urmat tradiția anglo-saxonă prin includerea cuplului *Sens/Referință*.

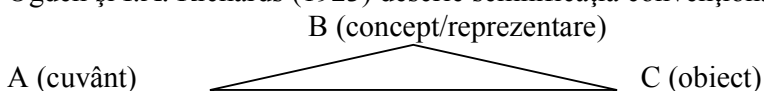
Pe un alt plan, analiza conceptului de informație din perspectiva științelor comunicării pune în discuție cele trei procese esențiale: aspectul sintactic, aspectul semantic și aspectul pragmatic al

informației. Sintactic, succesiunea semnalelor grafice, auditive ori electronice este impusă de către emițător. Semnificația semnelor este întemeiată prin convențiile sociale. Nu vorbim despre o convenție socială care este specifică simțului comun. „Latura semantică a informației cuprinde, în cele din urmă, transmiterea unui orizont de cunoaștere” [17]. În consecință putem vorbi despre o relaționare nemijlocită între epistemologie, gnoseologie și semantică.

Complexitatea termenului semantic este cu atât mai mare, cu cât cei mai mulți autori recunosc faptul că trebuie găsit sau măcar căutat „ceea ce mesajul îi spune receptorului despre existență”. Astfel este necesară distincția dintre informația semantică intențională și informația semantică realizată ca deosebire între ceea ce vrea emițătorul să transmită și ceea ce receptorul înțelege din mesajul primit din punctul de vedere al orizontului de cunoaștere și al celui existențial. Pragmatica informației arată etapa finală a comunicării și vizează scopul, efectul pe care transferul de informație îl are asupra participanților la actul comunicării, modificând implicit și explicit orizonturile gnoseologic și ontologic al subiecților.

Dintr-o perspectivă funcțională și binară sunt posibile două relații diadice semantice: „R1: relația semnului cu înțelesul (gândul etc.): R2: relația semnului cu obiectul (lucrul, individualul etc.)” [19]. Elucidarea clară a problematicii relaționare nu este definitivă deoarece sunt menținute confuziile conceptuale și terminologice prin ambiguitatea elementară a verbului a semnifica. De fapt, sunt explicate prin aceste incertitudini ambiguitățile care provin din faptul că textual, limbajul nu este întemeiat, iar subtextual sunt păstrate deosebirile între înțeles și obiect, între gând și lucru, limbajului revenindu-i un simplu rol instrumental.

Prin simplificare există doar două tipuri de abordare a semnificației: abordarea analitică sau referențială și abordarea psihologică, respectiv conceptualistă [20]. Din această cauză școala referențială îl poate avea ca precursor pe J. Locke. De vreme ce semnificația cuvintelor este convențională, ele trebuie să fie recunoscute și de către societate. Triunghiul semiotic al lui C.K. Ogden și I.A. Richards (1923) descrie semnificația convențională prin trei componente:

Fig.1.1. Triunghiul semiotic

Nu există o relație nemijlocită între cuvânt și obiect, ci, există o relație de asociere între cuvânt și concept și concept și obiect. Tocmai de aceea semnificația este „egală cu extensiunea unui cuvânt” [21], ea face doar trimitere la realitate, nefiind echivalentă cu obiectul/referentul. Accentuând convenționalismul școala psihologică sau conceptualistă a lui J. J. Katz (1966) arată că semnificația cuvintelor cuprinde totalitatea informațiilor perceptuale și a informației conceptuale. Există în memoria oamenilor o relaționare între cuvinte și „informații conceptuale” (ce semnifică a fi celibatar?) mijlocite de o informație perceptuală (reprezentări și exemple de obiecte/referenți, „X este celibatar”). Semnificația este extensiune, dar presupune și existența unui surplus informativ care este înțeles de către fiecare om prin conotație, prin „bine” sau „rău” [22] (asociat, în exemplul dat, proprietății de a fi celibatar). Schematizând și mai mult, putem accepta, numai până la un anumit nivel, triada semantică printr-o clasificare care vizează semnul (numele sau expresia / cuvântul sau propoziția) – înțelesul (sensul sau conceptul/ sensul sau semnificarea) – lucrurile (obiectele). Această relaționare care descrie triada clasică semantică nu are în vedere decât o taxonomie a asociațiilor și definițiilor moderne cel mai des folosite în momentul în care un gânditor a cugetat asupra semnului în general, asupra înțelesului acestui semn în universal și asupra legăturilor necesare sau relaționare cu lucrul (obiectul) în abstractul subiectivismului.

Semnul este cel care se suprapune pentru a fi peste domeniul potențialului reprezentând, clasificând, definind faptele sau procesele sociale, pentru a le interioriza și, pe urmă, pentru a le exterioriza în semnificații și sensuri continuu modificabile. Procesul este și mai complex când sunt observate în caracteristicile semnului prezența mijlocită a intenției prin analiza:

- caracterului *sistemic* al semnului; ca o structură în care elementele sunt create și în care elementele creează la rândul lor substructuri și structuri noi, ca un domeniu în cadrul căruia relația

parte-întreg, unu sau multiplu, se interrelaționează și se intercondiționează reciproc fără a fi prioritare, sub aspect temporal, nici unul,

- caracterului *epistemologic* al semnului; ca un simbol purtător de enunțuri informative sau de entități valorizante și atitudinale. Epistemologia semnului descrie ceea ce unii autori au identificat a fi discursivitatea textului [23] ca modalitate de bază a constituirii unui text.

- caracterului *simbolic* al semnului. În acest ultim caz este indicată textualitatea multiplă a semnului, considerarea lui nu numai ca un simplu și direct purtător al unor judecăți (intuitive sau nu, sacre sau nu, individuale sau sociale) definitive ci, mai ales, interpretarea lui sub aspectul unei trihotomii existențiale: ca demers al unei *existențe umane* care nu este numai subiectivă sau privată în enunțurile sale ci este ancorată în realitate, ca *existență socială dar și ca existență naturală*. Fiind parte a acesteia, nu caută numai să înțeleagă exteriorul (caracter informativ și explicativ) ci îl și construiește (caracter formativ), alături de alte actualizări accidentale sau potențiale ale realității însăși, descoperind de fiecare dată alte nuanțări ale acestor existențe (în acest ultim caz putem exprima esența însăși a Daseinului heideggerian).

Sensul exprimă, de fiecare dată, un ceva inteligibil, iar semnificațiile verifică credibilitatea sau valorile efective ale sensului.

Utilizând un criteriu logic, sensul relevă numele (propriu sau comun), interpretantul, codul, intensiunea unei noțiuni iar semnificațiile descriu condițiile de adevăr, referința, extensiunea unei noțiuni.

Sensul și semnificațiile presupun faptul că este vorba despre **semne care se raportează la (alt)ceva**; fie că reprezintă obiectul, fie că exprimă gândul sau construcția lor. Paradigmele se nasc în momentul în care lipsesc, în mod aparent, discriminările terminologice precise sau în clipa în care fenomenul este analizat unilateral (caracterul static, formal-bipolar al gândirii umane).

În primul caz, sensul arată faptul că este vorba despre semne care se raportează la ceva, astfel încât ceva-ul presupune o relaționare implicită cu gândul și gândirea care aparțin: unei lumi determinate, unei lumi abstracte, unei lumi subiective, unei lumi ideale, unei lumi reale, unei lumi optimiste, unei lumi sceptice, unei lumi sacre, unei lumi experimentale, unei lumi fenomenologice, unei lumi matematice sau logice, unei lumi hermeneutice, unei lumi sistematice sau unei lumi textuale ș.a.m.d.

În al doilea caz, a semnifica presupune faptul că este vorba despre semne care prin caracterul lor se raportează la (alt)ceva, încât (alt)ceva-ul vizează o relaționare explicită cu un discurs ontologic, gnoseologic, logic și lingvistic.

O situație aparte apare când se afirmă faptul că lumea însăși este un imens text. Discursul trece de modernitate iar semnificațiile presupun: fixarea în realul empiric perceptibil sau rațional, depășirea realului empiric perceptibil pe baza metodologiilor științifice, cu precizarea faptului că această depășire este întemeiată de o rațiune mai amplă, ceea ce conduce implicit și la apropierea de descrierile fenomenologice, textuale și Egologice asupra realității. În fapt, schematismul și simbolismul logic este înlocuit cu unul structuralist și lingvistic.

O altă situație este cea care afirmă că matematica are enunțuri valabile în orice lume posibilă. Extrapolând această judecată asupra discursului ajungem la eliminarea implicită a lui datorită faptului că particularizează generalul prin specificarea subiectivității (discursul este valabil numai în lumea autorului). Dacă discursul este logic-modern semnificațiile sunt direct sau indirect atomice, sunt analitice sau sunt tautologii. Paradoxul se arată atunci când se caută să se întemeieze teoriile, când se afirmă procesul autoreferențialității sensului și semnificațiilor. Dacă discursul este lingvistic semnificațiile sunt legate de aspectul lor diacronic sau sincron. Problematizările se ivesc atunci când se realizează ancorarea semantică a noțiunilor într-o structură universală conform cu tipul de discurs, enunțat anterior, întrebuintat. În ambele cazuri problematizările pot fi soluționate dacă și numai dacă referenții ar fi cunoscuți și/sau stabili. A semnifica exprimă un travaliu al sensului (înțelesului) astfel încât sistemul binar de la care am pornit dărâmă, prin însăși natura lui, orice efort de sistematizare. Tocmai de aceea, dacă atitudinea corect-epistemologică este în formare, este necesară o conștientizare a hărții cognitive actuale a discursului. De pildă, Anton Dumitriu,

analizând relaționarea dintre mentalitate și cultură și-a definit textele în funcție de intenții, de modalitatea gândirii și de limbaj. Intențiile prin esența lor sunt culturale, intertextuale. A descoperit în textul modern european erudiția și speculația abstractă. Modalitatea gândirii indică, până la un nivel, finalitatea ei metatextuală. În modernitate finalitatea este închisă și definitivă. Limbajul este, mai degrabă, empiric eliminând, pe cât posibil, elementele afective și paradoxale. Limbajul este hipertextual. Sintetizând, textul în limbajul clasic exprimă un univers închis dat odată pentru totdeauna. Era perceput ca un sistem închis, autosuficient care locuiește într-o izolare totală „nu numai față de timp – de trecut și viitor - ci și în spațiu – de cititori și de tot ceea ce se află în afara lui” [24]. Tocmai de aceea fundamentarea limbajului și a comunicării actuale ține seama nu numai de timpul istoric al apariției textului, ci, mai ales, de înțelegerea socială a textului scris sau oral, de relaționarea textului cu cititorul lui, de sensurile, de semnificațiile și de simbolurile pe care un text le dobândește în timpul discursiv real.

Concluzii

Analiza structural-semiotică plasează textul în înțelegerea și în întemeierea temporală. Pe axa trecutului textul face recurs la istorie/tradiție și la alcătuirea lui internă ca moment al producerii lui. Rezultă o structură circumstanțială a sintacticii și semanticii memoriei intra și extratextuale. Intertextuale. Metatextuale. Hipertextuale. Este *experimentată o diacronie generică a limbajului, particularizată prin valori sincronice individuale*. Urmează momentul hermeneutic al interpretării textului. De fapt, orice interpretare exprimă un efort recuperator în sens dual: ca act dinamic, pe de o parte, și critic, pe de altă parte. Efortul de recuperare subtextuală a textului presupune: *diacronia generică a limbajului, particularizată prin valori sincronice individuale ale creatorului de text. Recuperarea este interpretantă și interpretabilă deoarece depinde de o altă diacronie sincronică a criticului sau a cititorului de text*. Iar, dacă interpretarea unui text prezent este plasată în viitor, contingența actualizărilor discursive este absolută, rezultând un model critic al posibilităților reale.

Cultura și societatea au rolul cel mai important în înțelegerea intertextului, metatextului și hipertextului. La nivel subtextual, textul simplu înțeles ca scriere sau ca discursivitate dobândește un rol secund față de perceperea lui de către critic sau de către lector. Studiile lingvistice, pentru a întemeia limbajul și comunicarea, nu mai fac trimitere numai la textul singur, la operă ori la autor, ci pun în temeiurile înțelegerii comunicative intertextualitatea, metatextualitatea și hipertextualitatea ca proces relaționar complex și interpretabil. Temeiurile minime ale înțelegerii textului nu au fost găsite. Din această cauză s-a născut ceea ce s-a numit a fi *infinitatea interpretării, delirul interpretării textelor*. Autoreferința limbajului și a textului pot fi găsite, de exemplu în indicii minimi care apar în analiza discursului identității.

Bibliografie

1. Habermas, J., *Conștiință morală și acțiune comunicativă*, Editura All, București, 2000, pag. 27.
2. Idem, ibidem, pag. 28
3. Starobinski, J., *Textul și interpretul*, Editura Univers, București, 1985, pag. 56.
4. Idem, ibidem, pag. 27 și urm.
5. Peirce, Ch. S., *Semnificație și acțiune*, Editura Humanitas, București, 1990.
6. Miclea, M., *Psihologie cognitivă*, Casa de Editură Gloria, Cluj-Napoca, 1994, pag.362.
7. cf. Hassan, D., apud Harvey, D., *Condiția postmodernității*, Editura Amarcord, București, 2002, pag. 51.
8. Genette, G., *Palimpsestes. La littérature au second degré*, Seuil, Paris, 1992, pp. 17 și urm.
9. Roventă-Frumușani, D., *Analiza discursului. Ipoteze și ipostaze*, Editura Tritonic, București, 2005, pag. 243.
10. Idem, ibidem, pag. 25.
11. Sebeok, T., A., *Semnele: o introducere în semiotică*, Editura Humanitas, București, 2002, pag. 19.

12. Dewitt, M., K. Sterelny, *Limba și realitate*, Editura Polirom, Iași, 2000, pp. 23 și urm.
13. *** Dicționar explicativ al limbii române, Editura Academiei, București, 1975, pp.250-251.
14. ***Dicționar român-german, Editura științifică și enciclopedică, București, 1990, pag.1329
15. ***Dicționar român-francez, Editura științifică și enciclopedică, București, 1981, pag. 620.
16. Frege, G., *Écrits logiques et philosophiques*, Éditions du Seuil, Paris, 1971.
17. Cuilenburg, Van J.J., O. Scholten, G.W. Noomen, *Știința comunicării*, Editura Humanitas, București, 2004, pag. 26.
18. Ibidem.
19. Candiescu, C., *Mic tratat logico-semantic*, Editura Paideia, București, 2000, pag. 23.
20. Mattelart, A., Mattelart, M., *Istoria teoriilor comunicării*, Editura Polirom, Iași, 2001, pag. 160.
21. Idem, ibidem, pag. 161.
22. Idem, ibidem, pag. 163.
23. Schweiger, P., *Introducere în semiotică. Puncte de vedere*, Editura Univers, București, 1984.
24. Lotman, I.,M., *Cultură și explozie*, Editura Paralela 45, Pitești, București, 2004, pag. 30.